

sosialurin

VIKKUSKIFTIÐ

Ritstjóri:
Hans Thomsen

Summar í Spania

eftir Nordahl Grieg

2. partur

Í hesum parti fer Nordahl Grieg í bili teir 400 kilometrarnar úr Valencia til Madrid, sum hevur verið fyri herviligum bumbuálopum. Eftir stuttan stöðg har fer hann so til sjálvan frontin, sum bert er 5 minuttir frá miðbýnum!

Í VALENCIA

Tvinnir lutir settu sín dám á Valencia: allir kryplingarnir og so henda byggingin, tú sást allastaðni.

Har opin pláss vóru stríddust arbeiðsmenn í tí brennandi sólini, gróvu og muraðu. Onkustaðni vóru teir lidnir at byggja, og alt líktist, sama sniðið yvir øllum: ein lágur, tungur betongkassi.

Hetta, teir bygdu, vóru tilhald, góð, djúp samkomurúm, har arbeiðsmenninir kundu koma saman, tá umboðsmenninir fyri eina nýggja mentan komu at vitja, komu at tosa við teir.

Igjøgnum tíðirnar hevur menniskjan tikið ímóti mentunarboðskapum í templum, kirkjum og sjónleikarhúsum. Á okkara døgum verður klagad um, at tey standa tóm. Men í hesum hølum undir jørð kundu teir, ið skipaðu fyri, hóast teir helst stevndu til fundar á miðjari nátt, altíð vera visir í, at húsin fylltust.

Seinni henda fyrrapartin fór eg niðan har, teir skoðaðu brøv, rit o.t. Har sótu nakrir útlendskir blaðmenn og arbeiðdu. Summar teirra hevði eg hitt áður, í Moskva ella Hankow. Hávaksin, frøknut, við hárinum flagsandi aftan á sær, fór eingenta sum ein hvirluvindur gjøgnum rúmið. Tað var Kaisa. Hon var svenskur studentur, hevði verið við á einari dansistevnu í Barcelona, tá hermannauppreisturin brast á, og fór sum sjúkrasystir við einari av teimum fyrstu herdeildunum til frontin. Nú arbeiddi hon við ritskoðanina, frá morgni til myrkurs við sama áhaldi, bjartskygda seiggi sum tá hon í dansikappingini dróg ein sovnaðan dansifelaga eftir gólvinum, tá kappingin gekk á 62. samdøgri.

Sum alla staðni, har blaðmenn koma saman, valdaði eisini her góður felagsskapur og hjálpssemi. Eg kendi meg so væl at vera ein teirra. Ein rithøvundur eigur helst fyrst av øllum at vera viðkvæmur. Men viðkvæmur fyri spreing-

ingum? Nei, tað fer ikki at bera til. Ein blaðmaður livir í virksemini, ella heldur seg ið hvussu er gera tað. Tá ber betur til.

»Hví ert tú her og ikki í Madrid?« spurdi eg ein Amerikanara.

Hann svaraði: »Har eru bumbuálop í heilum, og hvønn einasta dag liggja nøkur menniskju eftirá. Sovorðin tíðindi ber ikki til at selja hvønn einasta dag, ella hvat heldur tú?«

So greiddu teir mær frá, hvussu bumbuálopini fóru fram. Flogferini vóru ítalsk og komu frá Mallorca. Tey flugu 200 kilometrur um tíman. Fjøruti kilometr til havs vórðu tey sædd, og so fóru lúðrarnir í gongd. Ella snøggar 12 minuttir áðrenn tær fyrstu bumburnar fullu yvir býin.

Tá lúðrarnir gingu náttina eftir, stóð eg á einum hægri kunnleikastigi. Læt meg í, tí eg visti, eg hevði góðar stundir. Seinni lærði eg, at ikki fyrr enn loftverjan fór at skjóta, vistu vit, at bumbuflogferini komu til Valencia og ikki okkurt annað pláss suðuri við strondini.

Ein seinnapart var eg og hugdi at tí gomlu arabisku borgini. Eg gekk og mól úti í borgargarðinum í egnum tonkum, tá eg sá eina mannagúgvu tysja inn um portursdyrnar. Eg spurdi ein mann: »fara tit á fund?« »Nei,« svaraði hann, »tað er bombardeo«. Tá hoyrði eg lúðrarnar ýla.

Ein mamma kom leiðandi sín ófullføra son. Gongulag hansara var so lögdið, sum at siggja ein maskinu. Hon greiddi honum frá, at nú mátti hann skunda sær, tí nú komu flogferini at blaka bumbur niður. Hetta mátti hon taka uppáftur og uppáftur isaman. Hetta skilti hann ikki. Hann var ikki so klókur sum vit onnur.

VIÐ KNÝTTUM NEVA OG SALUD-HEILSAN

So titt og knapt tað lá fyri at sleppa við bili, fór eg til

Madrid fyri at fáa eina samrøðu við Miaja general. Við mær í ferðini var ein franskur blaðmaður. Ein landsmaður hansara fylgdi honum til bilin: »Bonne chance, mon vieux. Ver nú varin við gentunum.«

Úr Valencia til Madrid eru u. l. 400 kilomterar, meginparturin góður asfalteraður vegur. Vit koyrdu spakuliga niðaneftr, sneiðingarnar vóru nógv var til vit komu niðaná. So vóru vit uppi á háslættanum. Hvít summarskýggj fóru rekandi eftir tí turru bláu luftini. Tíðliga seinnapartin stöðgaði bilstjórin í einari

Nordahl Grieg

litlari bygd. Har skuldu vit liggja nátt, tí ikki vildi hann koma til Madrid í myrkri.

Húsini vóru smá og fá-tækslig. Tað stóra torgið lá sum ein grá oyðimerk, men hvar vit vendu okkum, vóru børnuttan um okkum, altrá og starandi og skjót til látur, smugu í heilum millum beinini á okkum. Kanska komst tað av tí, at vit dagin eftir skuldu út í alt sorilsíð, at vit kendu lívið í hesum soltnu, sólblendu kroppum sum eitt undur. Á odda høvdu tey eina ellivu ára gentu, Patriciu, við hesum kolsvørtu eygunum. Hon hevði tað fyri at læsa tenninar saman í eitt vilt, glógvandi smíl, tá hon lyfti armin og heilsaði við knýttum neva, meðan hon rópti salud. Hon rendi hini afturum við harðari hond og vendi sær tingarlaga til okkara.

Um tey høvdu verið í skúla í dag?

Nei, tey høvdu verið úti og leitað eftir víði. Annars gingu tey í skúla hvønn daguttan um veturin, tí tá var so kalt. Uff.

Um nakar av hennara var við frontin?

Ja, beiggi hennara, Francisco, sum var seytjan. Men pápin var haltur, var einaferð dottin niður úr einum træ. Í morgun skar systir hennara seg í fingurin. Hon æt Matildita.

Men so kom ein annar bilur har og stöðgaði framman fyrir vertshúsinum, so róptu tey salud og vóru horvin.

Á trappusteininum framman fyrir einum húsum sat ein kona um miðal aldur og flusti safranleyk. Beint hjá var tann brúna grótkirkjan.

Hver ið átti jørðina?

Fyrr var tað góðseigarin. Tá hann var ríkin á dyr, dyrkaðu einir 15—20 manns úr bygdini jørðina. Inntøkan varð líkað sundur ímillum teirra og landslutin.

Íðan, var so betur nú?

Ja, nú var betur. Hvussu mundi fara at gangast?

Tey ríku fóru at koma aftur. Tey ríku komu altíð aftur.

Tað tók at skýma. Framman fyrir einari kjøtbúð var ein dregil av fólki komin at standa. Tey sluppu at keypa kvart pund í kjøti í part. Handilin skuldi lata upp klokkan 10 í kvöld. Har kom ein stórir lastbilur koyrandi, sum dróg eina kanón aftan á sær.

Tá vit dagin eftir høvdu koyrt í fyra tímar, fingi vit ein gulan spurvogn aftur. Á einum skelti frammanfyri stóð skrivað: Puerta del Sol.

Í MADRID

Tað fyrsta, tú varnaðist í Madrid, var, at húsin hóast alt enn stóðu. Gøturnar vóru sum vant, ljósar og breiðar.

